

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

FarDU.
ILMIY
XABARLAR-

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

4-2025
PEDAGOGIKA

НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

M.M.Mirzakarimova	
O'quvchilarda tadbirkorlik tushunchalarini rivojlantirishning diagnostik tahlili	5
H.K.Abbasova, Sh.A.Tojiboeva	
Роль медиа в образовании	14
G.P.Tashmatova	
Стратегии интеграции обучения языку и предметному содержанию в развитии профессиональной коммуникативной компетенции	18
O.M.Erkaboyev	
Harbiylashgan (Temurbeklar maktabi misolida) va harbiylashmagan maktab o'quvchilarining jismoniy rivojlanish darajasini baholash	24
D.A.Tursunova	
Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga doir bilimlarini rivojlantirishning pedagogik mazmuni va aksiologik asoslari	31
S.T.Xalikova	
Sport faoliyatini rivojlantirishda asosiy psixologik xususiyatlar	35
M.M.Xasanova, Q.O.Shodmanov	
Diqqat yetishmasligi va giperaktivlik sindromiga chalingan bolalarning klinik va psixologik-pedagogik xususiyatlari	40
F.O'.Toshiboltayev	
Ta'lim jarayoniga raqamli vositalarni integratsiyalash	43
A.M.Azimov	
Kurashda texnik va taktik ko'nikmalarni shakllantirishda pedagogik metodlar	46
X.X.Raximov	
Ijodkorlik va yaratuvchanlik qobiliyatlari: farqlar va o'xshashliklar	50
O.N.Fozilova, Sh.S.Rayimova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik hamkorlikning vazifalari	54
F.Q.Qurbonova	
Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda pedagogik hamkorlikni loyihalashtirishning nazariy jihatlari	58
B.B.Nurmatov	
Bo'lajak jismoniy madaniyat mutaxassislarini ustoz-shogird an'analari asosida kasbiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik zarurati	62
I.I.Hotamova	
Integrating ai-powered pronunciation tools to enhance speaking proficiency in efl learners	65
U.Y.Axmedova, F.J.Muhammadqodirova	
Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarida texnologik topshiriqlarni bajarishda qo'llaniladigan metodlar	68
G.Sh.Rakhimova	
Implementing authentic text approach to improve reading comprehension of efl students	71
O.R.Raxmatov	
Yolg'on axborot, dezinformatsiya va manipulyatsiyaning keng tarqalishi	74
A.A.Parmonov	
Akmeologik motivatsiya va uni bo'lajak o'qituvchilarda rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	78
Ch.B.Raximova	
Talabalarni lisoniy-muloqot kompetentligini rivojlantirish orqali ularning kognitiv qobiliyatlarini rag'batlantirish	83
D.A.Tursunova	
Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli	87
F.O'.Toshiboltayev	
Pedagogik ta'lim va dars amaliyotida akt integratsiyasining samaradorlikka ta'siri	91

UO'K: 373.2:37.01

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA PEDAGOGIK HAMKORLIKNING
VAZIFALARI****ЗАДАЧИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ДОШКОЛЬНОМ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ****THE TASKS OF PEDAGOGICAL COOPERATION IN PRESCHOOL EDUCATIONAL
INSTITUTIONS****Fozilova Odina Nabiyevna¹** ¹Farg'ona davlat universiteti, o'qituvchisi, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)**Rayimova Shahnoza Sodiqovna²** ²Farg'ona davlat universiteti, maktabgacha ta'lim mutaxassisligi magistranti**Annotatsiya**

Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi pedagogik hamkorlikning shakllari va amalga oshirilish usullari haqida ma'lumotlar ifoda etilgan. Tor doira mutaxassislarining maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishidagi ishtirokiga doir fikrlar ilgari surilgan. Pedagogik hamkorlik – bu bola shaxsining jismoniy va ruhiy tomonlarni to'g'ri rivojlanishi, undagi nuqsonlarni bartaraf etishga yo'naltirilgan, yutuqlarini e'tirof etadigan amaliy jarayon ekaniga oid ma'lumotlar keltirilgan.

Аннотация

В статье представлена информация о формах и методах реализации педагогического сотрудничества в дошкольных образовательных организациях. Выдвигались идеи об участии узкого круга специалистов в развитии детей дошкольного возраста. Приводятся данные о том, что педагогическое сотрудничество – это практический процесс правильного развития личности ребенка в физическом и психическом плане, направленный на устранение в нем недостатков, признание его достижений.

Abstract

The article provides information on the forms and methods of pedagogical cooperation in preschool educational institutions. Ideas were put forward about the participation of a narrow circle of specialists in the development of preschool children. The article provides evidence that pedagogical cooperation is a practical process of proper development of a child's personality in physical and mental terms, aimed at eliminating his shortcomings and recognizing his achievements.

Kalit so'zlar: Hamkorlik, indikator, o'zgarish, rivojlanish, ta'sir, bola, kuzatuv.**Ключевые слова:** Сотрудничество, показатель, изменение, развитие, воздействие, ребенок, наблюдение.**Key words:** Cooperation, indicator, change, development, impact, child, observation.**KIRISH**

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning aqliy, axloqiy, estetik, jismoniy tarbiyasini to'g'ri yo'lga qo'yish, bunda ularning rivojlanish sohalari bo'yicha nazariy va amaliy jarayonlarni mahorat bilan yuritish tarbiyachi shaxsiga, uning kasbiga mas'uliyat va majburiyat hissini yuklaydi. Ta'kidlash joizki, 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarning har tomonlarni rivojlantirishda maktabgacha ta'lim tashkilotidagi muhit, ta'lim-tarbiya sifati bilan bir qatorda pedagoglarning o'zaro hamkorligini ham nazarda tutadi. Bolaning rivojlanish sohalari indikatorlarini o'zlashtirishi, bu jarayonda yuzaga kelayotgan oqsash, pasayish yoki qandaydir kamchilik kuzatilgan yoki aniqlangan taqdirda MTTda faoliyat yuritayotgan tor doira mutaxassislari – jismoniy tarbiya yo'riqchisi, musiqa rahbari, psixolog, logoped, defektologlarning pedagogik aloqasi bir vaqtning o'zida ta'lim beruvchi hamda ta'lim oluvchiga qulaylik, samaradorlik, muammoga yechim yo'lini taqdim etadi.

Pedagogik hamkorlik o'z tasnifiga ko'ra, yakka tartibda hamda jamoaviy ishlash kabilarga bo'linadi. Bolaning kommunikativ, o'yin, ijtimoiy-hissiy hamda bilish sohalari kabi tayanch kompetensiyalari va bu bo'yicha rivojlanish sohalarining indikatorlaridan kelib chiqib, bolaning yoshiga mos tarzda yo'naltirilishi zarur bo'lgan faoliyatlar o'z o'rnida va me'yorida qo'llanilishi bola shaxsi rivojlanishida, uning maktabga tayyorgarlik natijasining ijobiy tomoniga amaliy erishishni belgilaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim dasturlari, innovatsion usul va yangicha metodlarning o'z samarasini berishida ham aynan mazkur pedagogik hamkorlikning ahamiyati kattadir. Ta'lim-tarbiyaviy faoliyatlarga tatbiq etilayotgan, ta'limiy jarayonlarga tobora kirib borayotgan o'zgarish va yangilanishlar pedagogdan o'ziga xos kreativlik, kompetentliklarni talab etar ekan, bu o'rinda yana bir muhim jihat – MTTda yo'lga qo'yilishi zarur va shart bo'lgan pedagogik hamkorlikka erishishni nazarda tutadi.

Pedagogik hamkorlik – bu bola shaxsining jismoniy va ruhiy tomonlama to'g'ri rivojlanishi, undagi nuqsonlarni bartaraf etishga yo'naltirilgan, yutuqlarini e'tirof etadigan amaliy jarayon. Tarbiyachi va tarbiyalanuvchining ta'lim-tarbiyaviy faoliyatdagi nazariy va amaliy jarayonlarini uyg'unlashtiradigan, moslashtiradigan, o'z o'rnida umumshtiradigan faoliyat hisoblanadi.

Zamonaviy sharoitda ta'lim jarayonining barcha imkoniyatlariga ko'ra shaxsni rivojlantirish, ijtimoiylashtirish va unda mustaqil, tanqidiy, ijodiy fikrlash qobiliyatlarini tarbiyalashga yo'naltirilishi talab qilinmoqda. O'zida ana shu imkoniyatlarni namoyon eta olgan ta'lim shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim deb nomlanadi.

Shaxsiga yo'naltirilgan ta'limda pedagogik hamkorlikning o'z o'rnini va ahamiyati alohida. Boisi bolaning shaxsiyati, uning o'ziga xosligi, o'zini o'zi qadrlashi birinchi o'ringa qo'yiladigan, har birining subektiv tajribasi birinchi o'ringa qo'yiladigan, so'ngra ta'lim mazmuni bilan muvofiqlashtirilgan ta'lim turi qatorida tor doira mutaxassislarining ishtiroki bola shaxsiga yo'naltirilgan ijobiy va ijodiy ta'sirning nazariy va amaliy jihatlarini o'zida uyg'unlashtiradi.

Pedagogik faoliyatda individual yondashuv yoki shaxsiga yo'naltirilgan yondashuvdan foydalanish bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishni o'z ichiga oladi. Shaxsiga yo'naltirilgan yondashuvdan foydalanganda, bu bolaning individualligini rivojlantirish maqsadida amalga oshiriladi va individual yondashuvdan foydalanganda, yana bir maqsad amalga oshiriladi – bolaning ijtimoiy tajriba, bilim, ko'nikmalarni o'zlashtirishi, dasturda belgilab qo'yilgan va o'zlashtirish uchun majburiydir.

Psixologning bolalar bilan yakka tartibda ishlashdagi yondashuvlarida maxsus so'rovnoma, testlar, muammoli vaziyatlar, boshqotirmali metodlardan foydalanishini ko'rishimiz mumkin. Psixolog bu o'rinda turli savollar berish orqali bola ruhiyati o'zgarish, xotira va diqqatning rivojlanayotganlik darajasini tez ilg'ab olgan holda, bolaning ushbu holatiga mos va asta-sekinlik bilan rivojlantiruvchi usullarni qo'llashga o'ta boshlaydi. Bola bilan aloqa o'rnatish va ixtiyoriy xulq-atvorning rivojlanish darajasini aniqlash metodikasi Mazkur metodika L.Krasilnikova tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, "ha" va "yo'q demagin" deb nomlanadi. Ushbu metodikaning mazmuni mutaxassis (psixolog) va bola (tarbiyalanuvchi) o'rtasidagi savol-javobga asoslanganidir. Ko'rsatma: Biz sen bilan hozir bir o'yin o'ynaymiz. Men senga savollar beraman, sen ularga javob berasan. Lekin savollarimga "ha" va "yo'q" degan so'zlar bilan javob bermasliging kerak. Masalan, sendan "O'yinchog'ing bormi?" deb so'rasam, sen "ha" demasdan "Menda o'yinchoq bor" yoki "O'yinchog'im bor" deya javob berishing kerak. Yoki men sendan "Odamlarning qanoti bormi?" deb so'rasam, sen "yo'q" demay, "Odamlarda qanot yo'q" deb javob berishing kerak, tushundingmi? Qaysi so'zlarni aytmasliging kerak? Agar bola tushunmasa, ko'rsatma qaytariladi.[1]

NATIJA VA MUHOKAMA

Pedagogik hamkorlikdagi ishlash MTT direktori rahbarligi va nazorati ostida guruh tarbiyachilarining xabardorligi va o'z o'rnida tavsiyasi bilan amalga oshiriladi. Qayd etish joizki, MTTda faoliyat yuritadigan tor doira mutaxassislari bo'lgan pedagogik hamkorlik a'zolari o'zi uchun qulay muhit: alohida xona, o'quv jihozlari, metodlik qo'llanmalar va adabiyotlar, atributlar, ko'rgazmali vositalar, umuman, o'z yo'nalishi va sohasiga doir materiallar bilan ta'minlangan bo'lishi zarur.

PEDAGOGIKA

Unutmaslik kerakki, qulay muhitning o'zi ham pedagogik hamkorlik a'zolaridan kutilayotgan natijaning qay darajada bo'lishiga ta'sir etadi. Maxsus jihozlangan, bezatilgan, mutaxassisning kasbiy yo'nalishlarini ifodalovchi har qanday element yoki predmet ushbu xonaga tashrif buyuruvchini ham, pedagogning o'zini ham va eng muhimi mutaxassis uchun yo'naltirilgan tarbiyalanuvchiga ijobiy motivatsion ta'sir ko'rsatadi.

Davlat maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyalanuvchisi va xodimlari o'rtasidagi munosabatlar o'zaro hamkorlik, bolaning shaxsini hurmat qilish va unga shaxsiy xususiyatlariga muvofiq rivojlanishi uchun erkinlik berish asosida olib boriladi.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarga ta'lim berishda ularning yosh xususiyatlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda quyidagi metodlardan foydalaniladi.

1. Ko'rgazmali metod.
2. Og'zaki metod.
3. Amaliy metod.
4. O'yin metodi.
5. Musobaqa metodi.[2]

Tushunarlilik va bolalarga yakka yondashish prinsipi bolaning yosh xususiyatlar imkoniyatlarini hisobga olishni hamda shu bilan bog'liq ravishda uning kuchiga yarasha topshiriqlar belgilashni ko'zda tutadi. Bola imkoniyatlari muayyan birlikdagi omillar bilan belgilanadi: jismoniy tayyorlanganlik me'yori bo'yicha sinash, vrach tekshiruvi, bevosita pedagogik kuzatish. Yakka yondashuv bolaning o'ziga xos funksional imkoniyatlarini hisobga oladigan alohida ta'sirlarni ko'zda tutadi. Shu o'rinda jismoniy tarbiya yo'riqchisining faoliyatini olaylik. Bolalarga jismoniy ta'lim va tarbiya berish jarayonida quyidagi didaktik-ta'limiy prinsiplar qo'llaniladi:

- tizimlilik va izchillik, ongillik, mustaqillik va ijodiy faollik;
- ta'limning ko'rgazmali og'zaki va amaliy usullarini birga qo'shib olib borish;
- tushunarlilik va individuallashtirish prinsipi;
- ta'limning frontal, guruh va yaka tarzidagi shakllari birligi, talabalarni tobora oshirib borish prinsipi.

Pedagogik hamkorlikning o'ziga xos jihati shundaki, u bir vaqtning o'zida ta'lim-tarbiyaviy jarayonlariga ta'sir etish barobarida rivojlanishda, ma'lum indikatorlarni o'zlashtirishda aqiyinchiliklarga duch kelayotgan tarbiyalanuvchilar bilan yakka tartibda shug'ullanish vazifasini ham bajaradi. Nutqida nuqsoni sezilayotgan, jismoniy rivojlanishda yoshiga mos tarzidagi ko'rsatkichlarni bajara olmayotgan yoki diqqat, xotirasida qandaydir salbiy o'zgarish kechayotgan bolalar bilan ish olib borishda jismoniy tarbiya yo'riqchisi, psixolog, logopedning shaxsiy ish rejasiga muvofiq maqsadga yo'naltirilgan rivojlantiruvchi faoliyati sababli bolani maktabga tayyorgarligi darajasini to'la ravishda tayyorlik holatiga yetkazish mumkin.

Pedagogik hamkorlik a'zolarining MTT hayotidagi ishtirokini quyidagicha tasniflash mumkin:

- O'quv yili davomidagi faoliyat
- Ota-onalar bilan hamkorlikdagi ishlardagi ishtirok
- Kuzatuv hamda pedagogik kengashlardagi faollik
- To'garak yoki qo'shimcha ta'lim xizmatlarini ko'rsatish
- Yozgi sog'lomlashtirish davridagi metodik maslahatlar beruvchi.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, pedagogik hamkorlik pedagogning ham tarbiyalanuvchining ham ta'lim-tarbiyaviy faoliyatda faol ishtirokini ta'minlashga qaratilgan jarayon. Bolaning rivojlanish sohalari kompetensiyalarining qanchalik to'liq va to'g'ri kechayotganini itahlil qiladigan, tahlillarga ko'ra ma'lum xulosa chiqaradigan, lozim bo'lsa, bolaning kelgusi kamoloti uchun qo'shimcha rivojlantirish usullarini ishlab chiqadigan yoki shunday usullar tavsiya etiladigan yo'nalishlardan biri desak adashmaymiz. Bolaning anatomik, fiziologik va ruhiy o'zgarishlarini doimiy kuzatuv va nazoratda olib boruvchi MTT hamshirasi va tarbiyachilar bir qatorda maxsus soha yo'nalishi egalari – jismoniy tarbiya yo'riqchisi, musiqa rahbari, psixolog, logoped, defektolog kabi mutaxassislarning amaliy sa'y-harakatlari bois 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarning rivojlanishlaridagi me'yor va a'lo natijalarga erishish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Jalilova S.X. A-74 Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi: kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma / S.X. Jalilova, S.M. Aripova; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi; O'rta maxsus, kasb hunar ta'limi markazi. – Toshkent: «Faylasuflar» nashriyoti, 2017.[1]
2. B.B.Ma'murov. O'quv qo'llanma. Bolalar rivojlanishida jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi; Toshkent: "Turon zamin ziyo" nashriyoti, 2014. [2]
3. Maktabgacha pedagogika. Darslik./F.Qodirova–Xalqaro pedagogika Akademiyasining akademigi, professor, p.f.d., Sh.Q.Toshpulatova–dotsent, N.M.Kayumova - dotsent, M.N.A'zamova .–Toshkent: "Tafakkur" nashriyoti, 2019 yil.